

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

Ahi Evran University (Turkey)

TESOL – Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В МОВІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 821.09(100)(082)
НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2019. - 318
с.

ISBN 978-617-7685-68-4

Збірник містить тексти доповідей XII Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 22-23 травня 2019 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

УДК 821.09(100)(082)

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

Е. Акіллі, доктор філософії (Історія), академік

Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

О. В. Артюшкіна, кандидат наук з лінгвістики, доцент
(Університет Жан Мулен Ліон 3, Франція)

Н. О. Висоцька, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет, Україна)

Р. І. Дудок, доктор філологічних наук, професор
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

Ю. Л. Мосенкіс, доктор філологічних наук, професор,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна)

А. І. Раду, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

А. В. Чеснокова, професор
(Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

О. Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

С. М. Ягодзінський, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 15 травня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7685-68-4

© Колектив авторів, 2019

© Національний авіаційний університет, 2019

Аліна Дегерменджи
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь

**БЕЛЕТРИЗОВАНА БІОГРАФІЯ ЯК РИСА АНГЛІЙСЬКОГО
ПОСТМОДЕРНІЗМУ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ ПІТЕРА
АКРОЙДА «ВЕЛИКА ЛОНДОНСЬКА ПОЖЕЖА»,
«ОСТАННІЙ ЗАПОВІТ ОСКАРА УАЙЛЬДА», «ЧАТТЕРТОН»**

У другій половині ХХ сторіччя у літературі виникає новий напрям – постмодернізм, який на думку літературознавців приходить на зміну модернізму та характеризується багатством прийомів та стилів, а також жанровим різновидом [3]. В цей період зростає інтерес письменників до життєписів, що може бути пояснено багатьма причинами, серед яких дослідники називають осмислення національного минулого і пошуку основ національної ідентичності в мінливому світі. Рішення таких завдань вимагало розширення меж біографічного жанру: застосовуючи філософські ідеї постмодернізму, що обґрунтовує необхідність руйнування конвенціональних систем, в тому числі, системи жанрів, що призводить до того, що біографічна література виявляє себе в різноманітних жанрових модифікаціях і характеризується поліваріантністю стильового втілення, тому вона й досі не втрачає своєї актуальності. Водночас, основною темою біографічних творів є особистість, яка стоїть у центрі літератури.

Відтак, комплекс постмодерністських ідей про відсутність істини стикається з традиційним прагненням біографії до зображення особистості і потягом до відновлення істини. У результаті цього зіткнення народжується синтез – постмодерністська белетризована біографія, завданням якої стає відтворення однієї з можливих версій життя героя. Характерною рисою постмодерністської біографії є відмова від пізнання абсолютної істини [2].

Однією з країн, де жанр біографії завжди займав особливе місце, є Великобританія. Відомо, що її біографічна традиція нараховує багато століть та чимало видатних імен. Крім цього, через популярність жанру біографії у Великобританії деякі літературознавці почали відносити біографізм до характерних ознак англійської літератури і навіть культури [2]. До числа таких письменників слід віднести й відомого англійського письменника та літературознавця другої половини ХХ-го ст. Пітера Акройда, який своєю творчістю суттєво вплинув на розвиток жанру художньої біографії та англійської літератури і культури, взагалі.

Пітер Акройд поєднує написання класичних науково-популярних біографій зі створенням біографічних романів, у яких сміливо експериментує з можливостями, що пропонує біографічний жанр, і створює у його межах власні жанрові та стильові модифікації з застосуванням елементів різноманітних жанрів масової культури. Водночас, у своїх романах письменник відображує широке коло проблем: співвідношення в художній творчості правди і вимислу, істини в реальному житті і в мистецтві, історія і сучасність, взаємозв'язок минулого і сьогодення в долі особистості і суспільства, проблема часу як історичної та філософської категорії. Більш того, у своїх творах письменник звертається до проблеми творчої особистості, а також до природи і призначення творчості взагалі. Так, героями його романів часто є відомі поети, письменники та діячі культури, серед них О. Уайльд, Т. Чаттертон, Д. Мередіт, Д. Гіссінг, К. Рен [3].

Згідно з цим, **актуальність дослідження** зумовлена новизною заявленої теми, адже своєрідність творчості П. Акройда, яскравого представника сучасної англійської літератури, практично не досліджено в українському літературознавстві. Тому, в якості окремого аспекту цієї великої роботи, виникає необхідність

дослідження проблеми трансформації біографічного жанру у романах Пітера Акройда.

Матеріалом для дослідження послуговували романи Пітера Акройда «Останній заповіт Оскара Уайльда» (The Last Testament of Oscar Wilde) (1981), «Велика Лондонська пожежа» (The Great Fire of London) (1982) та «Чаттертон» (Chatterton) (1986) .

Як відомо, «Велика лондонська пожежа» є першим великим літературним твором письменника, у якому вже досить виразно проявилися основні мотиви творчості письменника – інтерес до минулого і його віддзеркалення в літературі, змішення реальних деталей біографії відомих персонажів англійської історії і культури з сюжетними мотивами і персонажами літературних творів і авторською вигадкою. «Велика лондонська пожежа» не є історичним романом, навпаки, замість розповіді про відому пожежу 2-5 вересня 1666 року пропонується історія знищення кінопавільйона, збудованого для зйомок кінофільму за романом Ч. Діккенса «Крихітка Дорріт» (1857) [3, с. 77-78]. В ході аналізу твору стає очевидним, що текст «Великої лондонської пожежі» побудовано на алюзіях до біографії Чарльза Діккенса і його роману «Крихітка Дорріт».

Так, роман складається з двох частин, кожна з яких пов'язана безпосередньо з Ч. Діккенсом та його творчістю. Головні герої «Великої лондонської пожежі» також напряму пов'язані з романом Діккенса. Наприклад, Одрі Скелтон уявляє себе самою Крихіткою Дорріт, і саме під впливом духу героїні Діккенса, вона влаштовує пожежу в фіналі роману. А сам сценарист проекту Роуен Філіпс займається професійним дослідженням творчості Діккенса [2, с. 64].

Проте, відокремлено від значущих інтертекстуальних перегуків з романом Ч. Діккенса, П. Акройд створює самостійний роман, майстерно поєднуючи у ньому минуле та сучасне, тим самим підкреслюючи схожість сучасної йому епохи із вікторіанською. Водночас, вагому роль відводиться у романі й місту Лондон. Важливо зазначити, що більшість подій у творах письменника розгортаються саме у Лондоні. Крім цього, створюючи життєписи відомих культурних діячів та письменників Англії, Пітер Акройд оперує реальними історичними фактами і майстерно поєднує їх із вдумкою. Це можна простежити і у вищезазначеному романі

«Велика лондонська пожежа» та і у інших романах, на яких ґрунтується наше дослідження [2, с. 64].

У романі «Останній заповіт Оскара Уайльда» письменник вперше поєднує жанр біографії та роману. За зовнішньою формою це щоденник (який нібито вів Оскар Уайльд у 1900 році), що, у свою чергу, є жанровим різновидом автобіографії. Проте, своєрідність стилю Пітера Акройда полягає в тому, що основним прийомом, на якому базується твір, стає пастиш. Завдяки майстерному використанню пастишу, автор пропонує власну інтерпретацію особистості Оскара Уайльда. При цьому письменник вдається до гри з читачем, адже свідомо створюється ситуація подвійного авторства, коли автор автобіографії містить у собі й реального автора, що вигадав його.

Як стверджує літературознавець М. В. Дубкова, «Останній заповіт Оскара Уайльда» – це наслідування трьом традиціям одночасно: біографії, автобіографії та щоденникової прозі. Таким чином, письменник розмиває кордони між цими трьома жанрами, створюючи постмодерністську біографію – розповідь від першої особи, написану при цьому третьою особою [1, с. 80]. Час оповідання відноситься до того складного періоду в житті Оскара Уайльда, коли він вийшов з Реддінгської в'язниці і приїхав до Парижу. Не в силах повернутися до творчості і не маючи засобів до існування, він поступово опускається. Оточуючі вважають його майже божевільним. Основна ідея Акройда – показати духовну смерть великого письменника, засновану на його естетичному і екзистенційному краху. За задумкою Акройда, щоденник стає для Уайльда не тільки засобом саморозкриття, але й способом продовження його життя. Недарма останнім реченням щоденника стають слова: *«Я знав, що створю сенсацію ...»* [4].

Наступним досліджуванним нами романом, на прикладі якого також можна дослідити трансформацію жанру біографії в епоху постмодернізму є «Чаттертон», присвячений письменнику Томасу Чаттертону (1752–1770), фігура якого є визначною у англійській літературі та культурі, адже письменник вважається одним із найвідоміших містифікаторів.

Відтак, основна сюжетна лінія роману пов'язана насамперед із біографією Томаса Чаттертона, який у віці п'ятнадцяти років почав писати балади та поеми під вигаданим ім'ям монаха Томаса Роулі,

котрий нібито жив у XV столітті. Втім, Чаттертон не отримав визнання сучасників і помер зовсім молодим, отруївшись миш'яком. У своєму романі Пітер Акройд не тільки піддає сумніву вищезазначену версію смерті поета-містіфактора, а й надає безліч альтернативних версій біографії Чаттертона, за однією із них поет не помер у юності, а продовжив творити під іменами інших англійських поетів XVIII – XIX ст., за іншою версією Чаттертон гине випадково, прийнявши завелику дозу миш'яку у лікувальних цілях. Втім, у фіналі роману стає зрозумілим, що немає кінцевої розгадки цієї історії. Більш того, усі герої роману приходять до висновку, що обставини смерті письменника не є такими важливими, важливим є той творчий доробок, який поет залишив після себе [1, с. 84].

Отже, аналіз трьох романів Пітера Акройда, дозволив простежити, як відбувається трансформація жанру біографії в епоху постмодернізму у творчості письменника. В ході дослідження було встановлено, що письменник відкидає жанрову ієрархію як таку та вважає будь-які між-жанрові межі штучним конструктом. Історія для нього – це лише ілюзія, вигадана вченими, тому П. Акройд активно грає з нею, майстерно використовуючи для цього пастиш. Все це призводить до поступової втрати зв'язку з біографічною формою як такою. Тож, біографія відомої особистості перетворюється для Пітера Акройда у допоміжний елемент у написанні постмодерністських історіографічних романів, лише умовно пов'язаних із жанром біографії. Водночас, з'являється зворотний зв'язок між постмодерністськими біографіями Акройда та його традиційними науково-популярними життєписами, до яких залучаються елементи постмодерністського письма. Крім цього, Акройд наповнює знайому жанрову форму новим змістом – «пошуком сенсу індивідуального життя і творчості», тим самим втілюючи свою ідею про нові шляхи дослідження національної історії та культури.

Література

1. Дубкова Мария Владимировна Трансформация жанра биографии в творчестве Питера Акройда [Електроний ресурс]. Режим доступу: http://www.philol.msu.ru/~ref/dcx/2015_DubkovaMV_diss_10.01.03_25.pdf

2. Липчанская И. В. Образ Лондона в творчестве Питера Акройда: дис. канд. филол. наук: 10.01.03 / И. В. Липчанская. – Иваново, 2014. – 184 с.

3. Толкачев С. П. Современная английская литература: учеб. пособ / С. П. Толкачев. – М.: ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2008. – 83 с.

4. Толстых О. А. Английский постмодернистский роман конца XX века и викторианская литература: интертекстуальный диалог (на материале романов А. С. Байетт и Д. Лоджа) / О. А. Толстых. – Екатеринбург, 2008. – 256 с.